
Recommendation of the Committee of Ministers to member States on Roma youth participation

Recommandation du Comité des Ministres aux États membres sur la participation de la jeunesse Rom

Doporučení Výboru ministrů členským státům o účasti a zapojení romské mládeže

---

Source - Council of Europe April 2023, original English and French versions

© Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic, February 2025, Czech translation

Text originated by the Council of Europe. This translation into a non-official language is published by arrangement with the Council of Europe, but under the sole responsibility of the translator/publisher

Source - Conseil de l'Europe avril 2023, versions originales en anglais et français

© Ministère de l'Éducation, de la Jeunesse et des Sports de la République tchèque, février 2025, Traduction tchèque

Le texte original provient du Conseil de l'Europe. Cette traduction en une langue non-officielle est réalisée avec l'accord du Conseil de l'Europe mais sous l'unique responsabilité du traducteur/éditeur.

Doporučení CM/Rec(2023)4 Výboru ministrů členským státům o účasti a zapojení romské mládeže

(Přijato Výborem ministrů dne 5. dubna 2023 na 1462. zasedání zástupců ministrů)

Výbor ministrů, podle podmínek článku 15.b Statutu Rady Evropy,

vzhledem k tomu, že cílem Rady Evropy je dosáhnout větší jednoty mezi jejími členy, mimo jiné prosazováním a podporou politik mládeže založených na společných zásadách;

s ohledem na Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (ETS č. 5, dále jen „Úmluva“), zejména na článek 1 (závazek dodržovat lidská práva), článek 11 (svoboda shromažďování a sdružování) a článek 14 (zákaz diskriminace), protokoly k Úmluvě a judikaturu Evropského soudu pro lidská práva týkající se Romů;

s ohledem na závazky členských států podle Evropské sociální charty (ETS č. 35), zejména článku 7 (právo dětí a mladých lidí na ochranu), článku 11 (právo na ochranu zdraví) a článku 13 (právo na sociální a lékařskou pomoc), jakož i podle Evropské sociální charty (revidované) (ETS č. 163), zejména článku 30 (právo na ochranu před chudobou a sociálním vyloučením) a článku 31 (právo na bydlení), a dále na judikaturu Evropského výboru pro sociální práva týkající se Romů;

připomínající Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin (ETS č. 157), zejména článek 4 (právo na rovnost před zákonem a rovnou ochranu zákona); článek 6 (podpora mezikulturního dialogu a vzájemného respektu); článek 12 (opatření v oblasti vzdělávání a výzkumu na podporu poznání kultury, historie, jazyka a náboženství svých národnostních menšin a většiny); článek 14 (právo učit se svůj menšinový jazyk); a článek 15 (povinnost členských států vytvářet podmínky nezbytné pro účinnou účast osob patřících k národnostním menšinám na kulturním, společenském a hospodářském životě a na veřejných záležitostech);

připomínající závazky členských států vyplývající z Evropské charty regionálních nebo menšinových jazyků (ETS č. 148);

s ohledem na závazky členských států vůči dětem a mládeži podle Úmluvy OSN o právech dítěte;

s ohledem na „Štrasburskou deklaraci o Romech“ (2010) členských států Rady Evropy;

s ohledem na příslušná doporučení a rezoluce Výboru ministrů Rady Evropy, zejména:

- Doporučení CM/Rec(2022)10 Výboru ministrů členským státům o víceúrovňových politikách a správě pro mezikulturní integraci;
- Doporučení CM/Rec(2022)6 Výboru ministrů členským státům o ochraně občanské společnosti mládeže a mladých lidí a podpoře jejich účasti v demokratických procesech;
- Doporučení CM/Rec(2020)2 Výboru ministrů členským státům o začlenění historie Romů a/nebo kočovníků do školních osnov a výukových materiálů;

- Doporučení CM/Rec(2018)4 Výboru ministrů členským státům o účasti občanů na místním veřejném životě;
- Doporučení CM/Rec(2017)10 Výboru ministrů členským státům o zlepšení přístupu Romů a kočovníků ke spravedlnosti v Evropě;
- Doporučení CM/Rec(2017)4 Výboru ministrů členským státům o práci s mládeží;
- Doporučení CM/Rec(2016)7 Výboru ministrů členským státům o výzkumu přístupu mladých lidí k právům;
- Doporučení CM/Rec(2015)3 Výboru ministrů členským státům o přístupu mladých lidí ze znevýhodněných městských částí k sociálním právům;
- Doporučení CM/Rec(2012)2 Výboru ministrů členským státům o účasti dětí a mladých lidí mladších 18 let;
- Doporučení CM/Rec(2009)13 Výboru ministrů členským státům o státní příslušnosti dětí;
- Doporučení CM/Rec(2008)5 Výboru ministrů členským státům o politikách pro Romy a/nebo kočovníky v Evropě;
- Doporučení Rec(2006)14 Výboru ministrů členským státům o občanství a účasti mladých lidí na veřejném životě;
- Doporučení Rec(2001)17 Výboru ministrů členským státům o zlepšení ekonomické situace a situace ohledně zaměstnání Romů/Cikánů a kočovníků v Evropě;
- Rezoluce CM/Res(2020)2 o strategii Rady Evropy v oblasti mládeže do roku 2030;

s ohledem na příslušná doporučení a rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy, zejména:

- Rezoluce 2414 (2022) „Právo být slyšen - účast dětí: základ demokratické společnosti“;
- Rezoluce 2368 (2021) a Doporučení 2198 (2021) „Zachování národnostních menšin v Evropě“, odpověď na toto doporučení přijatá Výborem ministrů (Doc. 15464 (2022)) a odpovídající zpráva Parlamentního shromáždění (Doc. 15231 (2021));
- Rezoluce 2364 (2021) „Etnické profilování v Evropě: záležitost, která vzbuzuje velké obavy“, jakož i odpovídající zpráva Parlamentního shromáždění (Doc. 15199 (2020));
- Rezoluce 2262 (2019) „Podpora práv osob patřících k národnostním menšinám“, jakož i odpovídající zpráva Parlamentního shromáždění (Doc. 14779 (2018));
- Rezoluce 2153 (2017) „Podpora začleňování Romů a kočovníků“;

s ohledem na Modelový rámec strategie mezikulturní integrace na národní úrovni (2021);

s ohledem na Strategii Rady Evropy pro práva dítěte (2022-2027);

s ohledem na Strategický akční plán Rady Evropy pro začleňování Romů a kočovníků (2020-2025);

s ohledem na Usnesení 366 a Doporučení 354 (2014) Kongresu místních a regionálních orgánů „Posílení postavení romské mládeže prostřednictvím participace: účinná tvorba politik na místní a regionální úrovni“;

s ohledem na obecné politické doporučení Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) č. 13 o boji proti anticiganismu a diskriminaci Romů (2011, ve znění z roku 2020), které definuje anticiganismus jako specifickou formu rasismu;

s přihlédnutím k závěrům „Studie o aktivní politické účasti mládeže národnostních menšin v členských státech Rady Evropy“, kterou v červnu 2021 přijal Řídící výbor pro boj proti diskriminaci, rozmanitost a začleňování (CDADI), zprávu „Účast a začleňování romské mládeže v normách, politikách a programech v Evropě“, kterou v roce 2020 zadala Pracovní skupina pro účast romské mládeže, a studii „Zapojení romské mládeže v Evropě: Výzvy, potřeby a příležitosti“, kterou v roce 2020 provedla mezinárodní síť Phiren Amenca, přičemž každá z nich zdůrazňuje naléhavost zajištění podstatné, věcné účasti mladých Romů na demokratických procesech a tvorbě politik na místní, národní a mezinárodní úrovni;

s ohledem na právo mladých Romů účastnit se všech oblastí života společnosti, včetně demokratických procesů a struktur na místní, celostátní, regionální a mezinárodní úrovni;

potvrzující, že rovný, spravedlivý a účinný přístup mladých Romů k lidským právům představuje základní prvek závazku členských států k zásadám Rady Evropy v oblasti lidských práv, demokracie a právního státu;

znepokojení tím, že mladí Romové čelí systematické diskriminaci v přístupu k sociálním, ekonomickým, kulturním, politickým a občanským právům, zatímco intersekcionalní útlak současně přidává další specifické formy diskriminace a překážky pro mladé romské lesby, gaye, bisexuály, transsexuály, intersexuály (LGBTI+), Romy se zdravotním postižením, Romy migranty nebo muslimské Romy;

s konstatováním, že v některých zemích čelí Romové překážkám v přístupu ke státnímu občanství, přestože se v dané zemi narodili nebo k ní mají dlouhodobé vazby, což brání plnohodnotnému zapojení mladých Romů bez státní příslušnosti do společnosti a posiluje riziko mezigenerační bezdomovectví;

se zdůrazněním, že strukturální rasismus negativně ovlivňuje účast romské mládeže na občanských

a politických procesech a strukturách, její sebeúctu, hrdost a pohodu, její přechod do dospělosti, důvěru ve spravedlnost institucí a připravenost přijmout své kořeny a kulturu;

hluboce znepokojeni nedostatkem příležitostí, zdrojů a bezpečného prostoru, s nimiž se mladí Romové potýkají při učení, vyjadřování a rozvíjení své identity, historie a kultury;

uznávající, že znalost romské historie je nezbytná pro zvýšení povědomí mladých Romů a neromů o historických vzorcích strukturálního rasismu a anticiganismu a jejich současných důsledcích;

uznávající schopnosti, dovednosti, zájmy, motivace a přínosy mladých Romů k pokroku naší společnosti;

se zdůrazněním, že mladí Romové, romské mládežnické organizace a formální i neformální skupiny mladých Romů hrají klíčovou, ale dosud neuznanou roli tvůrců změn v romských komunitách a ve společnosti obecně;

s ohledem na to, že běžné politiky, které jsou „univerzální“, jsou neutrální co do formy, ale jsou neobjektivní a nespravedlivé, pokud jde o jejich uplatňování a výsledky, a prohlubují strukturální nerovnosti, protože nezohledňují specifické potřeby mladých Romů;

se zdůrazněním významu a naléhavosti uplatňování dvojího mainstreamingu (začleňování) v politikách týkajících se mládeže a Romů, jakož i hlavních právních předpisů, politik, opatření a programů;

uznávající, že mladí kočovníci rovněž čelí specifickým strukturálním formám diskriminace a vyloučení a podobným politickým nedostatkům;

se zřetelem na priority, požadavky a aspirace, které stanovili a vyjádřili mladí Romové a romské mládežnické organizace během konzultačních procesů, činností a akcí pořádaných v rámci Rady Evropy;

potvrzující, že cílem sektoru mládeže Rady Evropy je umožnit mladým lidem v celé Evropě aktivně prosazovat, bránit, podporovat a využívat základní hodnoty Rady Evropy, kterými jsou lidská práva, demokracie a právní stát,

Doporučuje vládám členských států:

1. zajistit podstatnou, věcnou, spravedlivou a systematickou účast, zastoupení a začlenění mladých Romů do všech sfér společnosti a rozhodovacích procesů a struktur, které ovlivňují jejich životy na místní, vnitrostátní a mezinárodní úrovni;
2. systematicky a výslovně začleňovat potřeby a priority mladých Romů do všech politik, norem a programů, které na ně mají dopad na místní a celostátní úrovni;
3. vyhodnotit příslušné hlavní a cílené politiky a demokratické struktury s cílem zmapovat a přepracovat je tak, aby byla zajištěna účinná účast, zastoupení a začlenění romské mládeže;
4. bojovat proti všem formám a projevům strukturálního protiromského rasismu a anticiganismu a jejich dopadu na účast romské mládeže;
5. zajistit mladým Romům plný a účinný přístup ke všem základním lidským právům a svobodám a jejich naplňování;
6. zajistit všem mladým Romům bezplatný a nediskriminační přístup ke kvalitnímu vzdělávání, odborné přípravě a pracovním příležitostem;
7. podporovat a posilovat kapacitu organizací, skupin a iniciativ vedených romskou mládeží a organizací a středisek mládeže zaměřených na romskou mládež jako prostorů pro uplatňování občanství, podporu práce s mládeží a neformálního vzdělávání/učení a pro vyjadřování a rozvíjení jejich kulturní identity, jazyka a historie;
8. vyzývat občanskou společnost, včetně hlavních rad a organizací mládeže, a další příslušné zúčastněné strany, aby se podílely na provádění a hodnocení tohoto doporučení;
9. přijmout politiky, opatření a programy a přidělit odpovídající finanční prostředky na provádění pokynů uvedených v příloze tohoto doporučení;
10. zajistit, aby všechny politiky, opatření a programy související s tímto doporučením respektovaly rozmanitost romských komunit, zejména s ohledem na diskriminaci, které čelí romské dívky, romské ženy, LGBTI+ Romové, muslimští Romové a mladí Romové žijící v izolovaných a venkovských komunitách;

11. zajistit, aby toto doporučení včetně jeho přílohy bylo přeloženo a široce rozšířeno mezi příslušnými orgány a zúčastněnými stranami s cílem zvýšit povědomí o potřebě podporovat a chránit účast romské mládeže;
12. každých pět let po přijetí tohoto doporučení přezkoumat v rámci Výboru ministrů jeho provádění.

Dodatek k doporučení CM/Rec(2023)4

Pokyny k účasti a zapojení romské mládeže

I. Oblast působnosti a účel

1. Toto doporučení má za cíl upozornit na strukturální rasismus, nerovnosti a mezery v politice, které členské státy musí řešit, aby zajistily podstatnou a věcnou účast, zastoupení a začlenění mladých Romů do veřejného a politického života, v oblasti médií, umění a kultury a v procesech a strukturách rozhodování, včetně městských a národních mládežnických rad, mládežnických shromáždění, školních parlamentů, studentských unií, nevládních organizací (NNO) nebo politických stran na místní, národní a mezinárodní úrovni, a jejich zapojení do výzkumu.
2. Toto doporučení je výsledkem práce oddělení Rady Evropy pro mládež s romskou¹ mládeží, a proto se zabývá především potřebami mladých Romů. Mladí kočovníci však rovněž čelí strukturálním nerovnostem, diskriminaci a podobným nedostatkům v politice a vedení; členské státy jsou proto vyzvány, aby zajistily, že příslušná opatření a pokyny obsažené v tomto doporučení a jeho příloze, stejně jako jiné specifické politiky a opatření vyjádřené kočovnou mládeží, podporují také účast a zapojení mladých kočovníků.

II. Zásady

3. Toto doporučení vychází z lidských práv a demokratických principů, které byly a jsou chráněny mezinárodními právními nástroji, včetně dokumentů uvedených v preambuli. Opatření uvedená v tomto doporučení rovněž zdůrazňují význam dvojího mainstreamingu (začleňování), pozitivních opatření a antirasistických, genderově citlivých a intersekcionalních přístupů ve všech zákonech, politikách, programech a opatřeních, která mají vliv na život mladých Romů, včetně níže uvedených opatření.
4. Toto doporučení staví na principech revidované Evropské charty o účasti mladých lidí na místním a regionálním životě a posiluje je, zejména potřebu zajistit práva, prostředky, příležitosti, podporu a prostory pro účast a opatření k odstranění strukturálního antiromského rasismu a anticiganismu.

III. Opatření

5. Zajistit podstatná, spravedlivou a systematickou účast, zastoupení a začlenění mladých Romů do všech sfér společnosti a rozhodovacích procesů a struktur, které ovlivňují jejich životy na místní, vnitrostátní a mezinárodní úrovni.

Členské státy by měly:

- a. vyvinout ukazatele a mechanismy monitorování a vykazování účasti romské mládeže a provádět nebo financovat periodický výzkum a hodnocení účasti romské mládeže, včetně hodnocení dostupnosti, přijatelnosti a kvality účasti a sběru podrobných a intersekcionalních dat;
- b. zajistit účast mladých Romů na návrhu, realizaci, monitorování a hodnocení politik a opatření zaměřených na mládež, Romy a příslušné obecné politiky a v rozhodovacích procesech;
- c. navázat spravedlivá a věcná partnerství s mladými Romy, organizacemi a neformálními skupinami, včetně zástupců izolovaných komunit (např. mediátorů, zprostředkovatelů, pracovníků s mládeží), za účelem rozvoje a provádění programů a politik;
- d. podporovat mladé Romy v účasti, zastoupení a vedení v politických stranách a procesech, včetně politických struktur mládeže, na místní, vnitrostátní a mezinárodní úrovni;
- e. předcházet jakýmkoli omezením a zajistit, aby mladí Romové požívali práva na svobodu shromažďování a sdružování ve všech členských státech;

¹ Termín „Romové a kočovníci“ se v Radě Evropy používá k označení široké rozmanitosti skupin, na které se zaměřuje práce Rady Evropy v této oblasti: na jedné straně a) Romové, Sintí/Manušové (Manush), Kale, Kaale, Romanichalové, Boyaši/Rudari; b) balkánští Egypťané (Egypťané a Aškaliové); c) východní skupiny (Domové, Lomové a Abdalové); a na druhé straně skupiny jako kočovníci, Jenischové a populace označované správním termínem „Gens du voyage“, stejně jako osoby, které se identifikují jako Cikáni. Tento text je vysvětlující poznámkou, nikoli definicí Romů a/nebo kočovníků.

- f. podporovat a financovat programy, včetně pozitivních opatření a fondů historické restituce, k zajištění účasti a zastoupení mladých Romů v akademické, mediální, kulturní, umělecké a dalších sférách společnosti;
- g. realizovat kurzy zaměřené na boj proti rasismu, intersekcionalní diskriminaci a mezikulturní učení pro zástupce institucí, aby byly hlasy mladých Romů oceňovány, respektovány a zahrnovány do rozhodovacích a demokratických procesů;
- h. podporovat programy, odborné vzdělávání, mentorování a afirmativní opatření k usnadnění náboru a udržení romské mládeže ve veřejných institucích jako státních zaměstnanců, například zřízením specifických pracovních míst nebo vyhrazených pozic;
- i. zajistit romské mládeži rovný přístup ke stážím, praxím a stipendiím v oficiálních institucích na celostátní i místní úrovni, a to i tím, že jim budou poskytnuty odpovídající informace, poradenství v procesu podávání žádostí, plány udržení a finanční prostředky;
- j. podporovat mládežnické organizace a rady mládeže z hlavního proudu při hodnocení jejich postupů v oblasti rozmanitosti a začleňování; přizvat a přijmout mladé Romy do svých struktur, vedení a činností; a posílit jejich povědomí, postupy a dovednosti při uplatňování antirasismu a mezikulturního učení;
- k. podporovat mládežnická shromáždění, rady, školní a studentské rady a unie, NNO, mládežnické struktury politických stran a další relevantní mládežnické struktury a poradní orgány při posilování jejich praxe rozmanitosti a inkluze, například zajištěním rovného hlasovacího práva, zastoupení romské mládeže a přístupu k informacím v romštině;
- l. přidělovat finanční prostředky a další zdroje (odborníci, vybavení, prostory) na zřízení nebo posílení udržitelných romských mládežnických organizací a různých mládežnických struktur, skupin a organizací zahrnujících romskou mládež;
- m. spolupracovat s mezivládními a mezinárodními organizacemi na poskytování finančních prostředků a dalších zdrojů romským mládežnickým organizacím a skupinám, aby mohly udržet sebe, své programy a účast svých členů na mezinárodních fórech a konzultačních procesech;
- n. zajistit, aby příslušné informace o programech a službách určených pro mladé lidi byly k dispozici také v romském jazyce, aby byly citlivé k romskému/pohlavnímu zaměření a aby zahrnovaly mladé Romy žijící v izolovaných a venkovských komunitách;

6. Systematicky a výslovně začleňovat potřeby a priority mladých Romů do všech politik, norem a programů, které na ně mají dopad na místní a celostátní úrovni.

Členské státy by měly:

- a. zajistit, aby příslušné hlavní (mainstreamové) a cílené politiky zahrnovaly potřeby mladých Romů a konkrétní cíle, ukazatele, financování, úkoly a činnosti, které podporují jejich práva a řeší strukturální protiromský rasismus a anticiganismus;
- b. zohledňovat specifickou realitu mladých Romů, jejich rodinnou historii, vzájemně se prolínající identity, sociální a ekonomické postavení, zkušenosti, překážky a boje při navrhování, provádění a financování hlavních zákonů, politik, opatření a programů, včetně těch, které se zaměřují na mládež, začleňování Romů, rovnost žen a mužů, zdraví, bydlení, zaměstnanost nebo vzdělávání;
- c. zavést další a specifická opatření, rozpočty, ukazatele a cíle podporující práva a specifické potřeby a priority mladých Romů, a to i v dobách sociálních, ekonomických nebo zdravotních krizí;
- d. posílit obecné zákony a politiky tak, aby prospěly i mladým Romům, například prostřednictvím afirmativních programů, jako jsou vyhrazená místa ve středním a terciárním vzdělávání a spravedlivé rozdělení zdrojů a příležitostí;
- e. pravidelně vyhodnocovat obecné zákony a politiky, včetně těch, které se zaměřují na vzdělávání, zdraví, bydlení nebo zaměstnanost, s cílem posoudit, zda a jak rasově neutrální/jednotné běžné zákony a politiky odpovídají specifickým potřebám a realitě romské mládeže; shromažďovat členěné a intersekcionalní údaje; přijmout nástroje a zajistit financování, které umožní takové hodnocení a revizi politik;

7. Bojovat proti všem formám a projevům strukturálního protiromského rasismu a anticiganismu a jejich dopadu na účast romské mládeže.

Členské státy by měly:

- a. prostřednictvím legislativy, politik, opatření, programů a financování řešit všechny projevy strukturálního rasismu a anticiganismu, kterým mladí Romové čelí na institucionální, ekonomické, kulturní a společenské úrovni, včetně institucionálního rasismu, mezilidského rasismu, každodenního rasismu, nevědomých předsudků a intersekcionalní diskriminace, jakož i historických nerovností, které stále ovlivňují účast romské mládeže;
  - b. spolupracovat s orgány pro rovnost a vnitrostátními institucemi pro lidská práva, ve spolupráci s romskými sdruženími nebo jednotlivci, na posílení jejich nástrojů a opatření k prevenci a potírání diskriminace, intersekcionalní diskriminace a dalších projevů strukturálního rasismu a anticiganismu – jevů, které brání participaci romské mládeže;
  - c. zapojit stávající vládní orgány, výzkumné ústavy a romskou mládež do navrhování ukazatelů a mechanismů podávání zpráv, jakož i do opakovaného sběru členěných a intersekcionalních údajů o všech projevech strukturálního rasismu a anticiganismu;
  - d. vybavit úředníky a další zaměstnance institucí, včetně policistů, státních zástupců, soudců, pedagogických pracovníků a sociálních pracovníků, dovednostmi a kompetencemi k prevenci a potírání institucionálního rasismu, mimo jiné poskytováním povinného formálního vzdělávání v oblasti rasismu a lidských práv a vytvořením monitorovacích nástrojů, které zaručí uplatňování antirasistických postupů;
  - e. postihovat státní zaměstnance a další pracovníky vykonávající veřejné služby, kteří se dopouštějí diskriminace nebo násilí, jako je segregace ve školách nebo protiprávní chování policie;
  - f. financovat programy na podporu mladých lidí, romských i neromských, s kompetencemi a informacemi, které jim umožní rozpoznat, pochopit, nahlásit a reagovat na strukturální protiromský rasismus a anticiganismus;
  - g. vypracovat a zavést inkluzivní, genderově citlivé, antirasistické a rozmanité učební osnovy, učebnice, školní prostory a školení školního personálu na všech úrovních formálního vzdělávání s konečným cílem vymýtit protiromský rasismus, genderovou nerovnost a intersekcionalní diskriminaci;
  - h. začlenit do národních a regionálních školních osnov vyváženou a kontextualizovanou výuku romské historie a kultury, která by odrážela jak národní přítomnost Romů, tak jejich společnou historii jako národa Evropy;
  - i. zajistit normativní uznání, připomínání, připomínání a výuku dějepisu romských obětí holocaustu a dalších forem státem podporovaného bezpráví, jako je otroctví, nucené odebírání romských dětí rodičům do pěstounské péče/adopce, nucená sterilizace romských žen a „velký záťah na Romy“ (Great Gypsy Round-up) ve Španělsku v 18. století; tyto kroky by měly rovněž uznat a propagovat romské hrdiny a hrdinky, romský odboj a historii přínosu a práce Romů a její důstojnost. Dále organizovat a financovat vzpomínkové akce vedené mladými Romy a romskými organizacemi;
  - j. podporovat a přiměřeně financovat programy zaměřené na propagaci pozitivního obrazu identity a kultury mladých Romů a na boj proti stereotypům a předsudkům v médiích, sociálních médiích, umění a kultuře, včetně začlenění romské kultury a historie do školních osnov a učebnic, formálního a neformálního vzdělávání/učebních materiálů, romských muzeí, kulturních kampaní a uměleckých a mediálních projektů, které ukazují romské vzory, hrdiny a hrdinky, romský odpor, historii a důstojnost romské práce.
8. Zajistit mladým Romům plný a účinný přístup ke všem lidským právům a základním svobodám a jejich naplňování.

Členské státy by měly:

- a. předcházet a bojovat proti všem diskriminačním praktikám a nespravedlivému rozdělování zdrojů a příležitostí při přístupu Romů k lidským právům;
- b. uznat, definovat a řešit intersekcionalní nebo mnohonásobnou diskriminaci prostřednictvím zákonů, politik a programů;
- c. podporovat partnerství mezi romskými mládežnickými organizacemi a vnitrostátními orgány pro rovnost a lidská práva s cílem systematicky posuzovat a řešit rovný přístup romské mládeže k lidským právům;

- d. podporovat a zlepšovat přístup mladých Romů k informacím o právech a příležitostech v oblasti vzdělávání, bydlení, zaměstnání a kulturního a společenského života, mimo jiné zřízením vnitrostátních kontaktních míst pro Romy na ministerstvech mládeže nebo jiných příslušných institucích;
  - e. zajistit bezplatné právní poradenství a pomoc mladým Romům, kteří čelí diskriminaci a překážkám v přístupu k lidským právům;
  - f. bojovat proti digitálnímu vyloučení podporou a financováním vzdělávání v oblasti digitální gramotnosti, zřizováním místních digitálních přístupových bodů a zajišťováním přístupu k internetu pro izolované komunity a „digitální pouště“;
  - g. bojovat proti příjmovým a majetkovým rozdílům a zlepšit sociální a ekonomické podmínky mladých Romů, mimo jiné zajištěním kvalitního a nediskriminačního zaměstnání, přístupu k odbornému a profesnímu vzdělávání a spravedlivého přerozdělování zdrojů;
  - h. bojovat proti chudobě a poskytnout mladým Romům, zejména romským dívkám a mladým romským ženám, přístup k informacím o sexuálních a reprodukčních právech, zdravotních prohlídkách a očkování;
  - i. řešit ekonomické překážky, které ovlivňují přístup romských dětí a mládeže ke vzdělání, mimo jiné zřízením národních romských vzdělávacích fondů a poskytováním měsíčních stipendií na oblečení, stravu, školní pomůcky, ubytování a dopravu do školy;
  - j. stanovit konkrétní opatření, rozpočty, ukazatele a cíle, které budou podporovat potřeby mladých Romů, kteří se nevzdělávají ani neúčastní odborné přípravy, a migrujících/mobilních mladých Romů a jejich rodin;
  - k. zajistit právo mladých Romů a romských dětí na zdraví a spolupracovat s obcemi a místními orgány, aby Romové a další komunity nebyli vystaveni environmentálnímu rasismu a nebezpečí;
  - l. zlepšit znalosti mladých lidí o jejich právech prostřednictvím vzdělávání v oblasti občanství a lidských práv, zejména s vedením romských mládežnických organizací;
  - m. podporovat a financovat kampaně a další relevantní programy zaměřené na zvyšování povědomí mladých Romů a jejich komunit o projevech a dopadech strukturálního rasismu a anticiganismu, zejména ve školním prostředí;
  - n. financovat programy, které posilují schopnost romských mládežnických organizací, mediátorů a vedoucích představitelů komunit hájit svá práva, a to i v oblasti životního prostředí, spravedlnosti, zdraví, vzdělávání, zaměstnanosti, kultury, volného času a sportu;
  - o. pomáhat mladým Romům při výkonu jejich volebního práva a při účasti na volební politice, mimo jiné tím, že se zabráni zastrašování, potlačování a zbavování volebního práva, k němuž někdy dochází v důsledku nedostatku dokladů totožnosti a pozitivních opatření, která by je povzbudila k výkonu jejich politických práv;
9. Podporovat a posilovat kapacitu organizací, skupin a iniciativ vedených romskou mládeží a organizací a středisek mládeže zaměřených na romskou mládež jako prostorů pro uplatňování občanství, podporu práce s mládeží a neformálního vzdělávání/učení a pro vyjadřování a rozvíjení jejich kulturní identity, jazyka a historie.

Členské státy by měly:

- a. jmenovat romské poradce a/nebo zřídit zvláštní oddělení v rámci státních agentur, které spravují vládní financování a granty mezinárodního partnerství, aby oslovovaly romské mládežnické organizace a pomáhaly jim při podávání žádostí a podporovaly je;
- b. zajistit programy posilující kapacitu, financování a organizační prostor pro stávající romské mládežnické organizace, skupiny a iniciativy vedené mládeží a organizace zaměřené na romskou mládež a mládežnická centra a zajistit jejich nezávislost a udržitelnost při vedení romských mládežnických programů a aktivit, včetně budování komunit;
- c. zajistit financování, organizační prostor, programy na posílení kapacit a technickou podporu pro nové romské mládežnické organizace, skupiny a iniciativy a romské mládežnické organizace a centra mládeže;
- d. poskytovat finanční prostředky a podporu na zajištění partnerství a společných iniciativ mezi

běžnými mládežnickými organizacemi nebo radami mládeže a romskými mládežnickými organizacemi;

- e. podporovat a posilovat kapacitu organizací, skupin a iniciativ vedených romskou mládeží a organizací a center mládeže zaměřených na romskou mládež jako prostorů pro neformální vzdělávání/učení, kulturu a práci s mládeží;

10. Neformální vzdělávání/učení a práce s mládeží.

Členské státy by měly:

- a. financovat a usnadňovat přístup mladých Romů k neformálnímu vzdělávání, práci s mládeží a službám pro mládež a programům mobility, mimo jiné prostřednictvím pozitivních opatření a práce s mládeží;
- b. podporovat a financovat programy neformálního vzdělávání/učení, včetně iniciativ zaměřených na zvyšování povědomí a znalostí o strukturálním rasismu a anticiganismu a o historii, identitě a kultuře Romů;
- c. zřizovat, financovat nebo podporovat centra mládeže a kulturní prostory, a to i v romských komunitách nebo v jejich blízkosti;
- d. vytvářet a financovat programy na podporu mladých Romů, kteří získají certifikát pracovníka s mládeží, peer lektora a školitele;
- e. zajistit předpoklady pro rovnou účast mladých Romů v programech mobility, mimo jiné zajištěním přístupu k informacím o programech v romském jazyce a zapojením do osvětových kampaní v romských komunitách;
- f. podporovat partnerství mezi romskými mládežnickými organizacemi a běžnými mládežnickými organizacemi nebo radami s cílem zapojit mladé Romy do aktivit a prostor pro neformální vzdělávání/učení;
- g. podporovat aktivity a iniciativy mládeže, které podporují mezikulturní dialog a porozumění mezi mladými lidmi z různých etnických skupin v rámci jednotlivých zemí i mezi nimi;
- h. spolupracovat s mezivládními a mezinárodními organizacemi na poskytování finančních prostředků a dalších zdrojů romským mládežnickým organizacím a skupinám, aby se mohly účastnit mezinárodních programů a projektů neformálního vzdělávání/učení a práce s mládeží.

SLOVNÍČEK POJMŮ

Anticiganismus: pro účely tohoto doporučení by měl být „anticiganismus“ chápán tak, jak je definován v obecném politickém doporučení Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) č. 13 o boji proti anticiganismu a diskriminaci Romů (2011, ve znění z roku 2020). ECRI definuje anticiganismus jako „specifickou formu rasismu, ideologii založenou na rasové nadřazenosti, formu dehumanizace a institucionálního rasismu živeného historickou diskriminací, která se projevuje mimo jiné násilím, nenávislnými projevy, vykořisťováním, stigmatizací a nejzjevnějším druhem diskriminace“.

Dvojitý mainstreaming (začleňování): Pro účely tohoto doporučení je „dvojitý mainstreaming“ chápán jako přístup, při kterém je zásadní doplňkovost mezi cílenými a obecnými politikami a procesy při řešení potřeb mladých Romů. Přístup dvojitěho mainstreamingu uznává a zdůrazňuje základní požadavek zahrnout a řešit práva, specifické potřeby a priority mladých Romů v politikách, procesech a strukturách pro Romy i pro mládež. Jak uvádí zpráva Pracovní skupiny Rady Evropy pro účast a zapojení romské mládeže z roku 2021, konvenční obecné politiky a struktury často nejsou inkluzivní vůči romské mládeži; formálně jsou neutrální a mladé Romy nevyklučují, ale zároveň neuznávají ani neřeší jejich specifické potřeby, často zakořeněné v historii strukturálního antiromského rasismu a anticiganismu, což vede k nerovným výsledkům. Přístup dvojitěho mainstreamingu lze tedy chápat a aplikovat i ve vztahu k neutrálním/obecným politikám, politickým stranám a občanské společnosti, které by také měly zahrnout mladé Romy a jejich potřeby.

Vzdělávací komunity: pro účely tohoto doporučení se pojem „vzdělávací komunity“ vztahuje na všechny aktéry a zúčastněné strany, které hrají roli ve vzdělávacích procesech a činnostech, a to jak v prostředí formálního, tak neformálního vzdělávání. V oblasti formálního vzdělávání se to týká nejen učitelů a studentů, ale také všech pracovníků zapojených do řídicí, administrativní, logistické a bezpečnostní infrastruktury školního prostředí, rodičů/rodin studentů a institucí odpovědných za učební osnovy, hodnocení kvality a vzdělávací systém jako celek. To také odráží zásady „celoškolního“ přístupu k demokratickým a lidskoprávním principům, který uvádí teorii do praxe, od obsahu výuky až po kulturu a strukturu řízení školy. V sektoru neformálního vzdělávání/učení zahrnuje vzdělávací komunita zprostředkovatele, školitele nebo pracovníky s mládeží, kteří jsou v přímém kontaktu s mladými lidmi při vzdělávacích aktivitách, a vedoucí pracovníky a kolegy (zaměstnance nebo dobrovolníky), kteří s mladými lidmi přicházejí do styku příležitostně nebo pravidelně, například vedení mládežnických organizací nebo řídicí a administrativní pracovníky v centrech mládeže nebo na jiných místech, kde se neformální vzdělávání poskytuje. Ti všichni hrají roli v prevenci a boji proti institucionálnímu rasismu důsledným a důvěryhodným způsobem a přispívají k vytvoření prostředí, v němž jsou respektována lidská práva každého člověka.

Každodenní rasismus: pro účely tohoto doporučení se „každodenním rasismem“ rozumí zkušenosti s ponižováním, nespravedlivým zacházením nebo neúctou, kterým mladí Romové čelí často a nestrukturovaně a často nenápadným a skrytým, ale znepokojujícím způsobem. Tento typ vnímaného každodenního rasismu se liší od diskriminace, která je právně chápána jako porušování lidských práv nebo rozlišování, vylučování, omezování či upřednostňování na základě etnického původu. Každodenní rasismus se týká situací, kdy jsou Romové podceňováni, přehlíženi, obáváni, ignorováni, vyhýbáni, nerespektováni, stigmatizováni nebo nadměrně kontrolováni kvůli svému etnickému původu v každodenních setkáních a prostředích, včetně škol a veřejných míst.

Institucionální rasismus: pro účely tohoto doporučení se „institucionálním rasismem“ rozumí zákony, politiky, postupy, procesy a struktury v rámci veřejných a soukromých institucí a napříč nimi, které vedou k diskriminaci, znevýhodnění, vyloučení nebo nerovným výsledkům pro Romy v jejich přístupu k lidským právům a kvalitě služeb, sociálních výhod a příležitostí. Mezi nejzjevnější a nejzávažnější formy institucionálního rasismu vůči romským dětem a mladým Romům, kterého se dopouštějí představitelé státních institucí, patří školní segregace, policejní registry Romů a další diskriminační činy, které představují zneužití institucionální moci.

Intersekcionalní diskriminace: Pro účely tohoto doporučení je „intersekcionalní diskriminace“ chápána jako zkušenosti Romů, kteří jsou oběťmi kombinovaných, současných a neoddělitelných projevů diskriminace na základě etnicity, pohlaví, sociálního statusu, náboženství a/nebo jiných identit/základů, a/nebo kteří čelí strukturálním nerovnostem v důsledku několika se překrývajících systémů útlaku, jako je rasismus, sexismus nebo heterosexismus, anti-muslimský rasismus, klasismus nebo ableismus.

Strukturální rasismus: Pro účely tohoto doporučení se „strukturálním rasismem“ rozumí všechny zákony, politiky, státní praktiky a struktury, veřejné a soukromé instituce; ideologie a narativy; vzdělávání, kultura, média a další sféry společnosti; a společenské vztahy, které neustále zvýhodňují nebo vedou k moci, hegemonii a výhodám pro dominantní populace a udržují lidské/rasové hierarchie. Tento kontinuální a často neviditelný systém útlaku se protíná s jinými formami útlaku, jako je klasismus nebo sexismus, a posiluje, generuje a podporuje diskriminaci, násilí, zanedbávání a předsudky vůči Romům, rasově podmíněnou chudobu a nerovnosti, nespravedlivé rozdělování zdrojů, moci, účasti a zastoupení a nepříznivé výsledky pro Romy. Strukturální protiromský rasismus udržuje lidskou hierarchii a posiluje, reprodukuje a upevňuje předsudky, které ospravedlňují a legitimizují nespravedlnost a násilí vůči Romům.

Podstatná účast: Pro účely tohoto doporučení je „podstatná (věcná) účast“ chápána jako záruka, že byly splněny všechny nezbytné podmínky – práva, prostory, prostředky, podpora, příležitosti, afirmativní akce, nástroje a odstranění strukturálních bariér – aby se mladí Romové mohli smysluplně zapojit do všech demokratických procesů a struktur, které ovlivňují jejich životy, a aby byli spravedlivě zastoupeni, měli vedoucí postavení, hlas, hodnotu, respekt a důvěru. Podstatná účast tedy neznamená pouze fyzickou přítomnost, i když i ta zůstává pro mnoho mladých Romů žádoucí; podstatná účast také znamená, že tvůrci politik, struktury mládeže a další příslušné zúčastněné strany aktivně a spravedlivě poskytují komplexní zastoupení; navazují dialog; zajišťují dostupnost, přístupnost, přijatelnost, kvalitu a kontinuitu účasti; a sdílejí s mladými Romy vedení, autoritu, zdroje a moc. Tento přístup uznává, že tradiční demokratické procesy, politiky a struktury nebyly pro mladé Romy ani inkluzivní, ani účinné.